

Lösningar för bostadslösa pollinatörer

REIMA LEINONEN

doktorand vid Östra Finlands universitet

Översättning och bearbetning: Ika Österblad

De av våra gaddsteklar som lever i håligheter har under de senaste årtiondena ställts inför en drastisk minskning av antalet boplatser. Orsaken är förändringar i jordbruket. Tidigare var byggnader och stängsel byggda i trä. Död ved avlägsnades inte från hagmarker och gårdsmiljöer lika effektivt som nu. I veden och träkonstruktionerna kunde skalbaggs larver gnaga sina gångar, och gångarna kunde sedan återanvändas av steklar. En stor del av dessa i Finland omkring 160 arter av hålllevande steklar söker som vuxna föda i blommor, och pollinerar samtidigt bärväxter, fruktträd och trädgårdsblomster. Bostadsbris-

Figur 1–2. Kombinationsboet (motstående sida) består av en samling strån och ihåliga stjälkar i övre våningen, och nedtill ett träblock med rader av borrhål av olika dimensioner. Här uppsatt på en stockbyggnad med stråtak, Stundars friluftsmuseum i Solf, Korsholm. De tilltäppta öppningarna (t.v.) visar att boet blev välbesökt under sommaren 2017: många av stråna hyser en rad bokamrar. Foton: Reima Leinonen.

ten har gjort att antalet individer av dessa insekter minskar. I någon mån kan problemet avhjälpas med konstgjorda bon.

I en studie som tog sin början år 2000 har vi utprovat olika slags konstgjorda boplatser. Bäst har naturmaterial visat sig fungera: vassrör, hundfloksstjälkar och björkklabbar med djupa borrhål av olika dimensioner. Ett insekshotell kan enkelt tillverkas av en bunt ihåliga strån som limmas fast inuti en mjölkkartong. Kartongen surras stadigt till exempel i en trädgren, med hålen vända mot morgonsolen. Hotellet ska hängas så högt att det inte nås av markvegetationen, då förblir det tillräckligt torrt även vid regnväder. Det samma gäller kombinationsbon (fig. 1), som även lätt kan fästas vid en vägg.

På nätet hittas instruktioner med en sökning på exempelvis *insektshotell* eller *keinopesien rakenmusohjeet*.

En skyddad och solig plats nära de växter som man önskar få pollinerade är alltså vad som gäller. Om vintern bör hotellet skyddas från fåglar. Man kan stänga till framsidan med brädbit eller tillräckligt finmaskigt galler, eller plocka ned hela hotellet och förvara det i ett utrymme med utomhustemperatur. Säsongöppning eller återupphängning på samma plats företas följande vår innan sälgarna blommar.

Sådana här konstgjorda bon kan hysa solitära bin, solitära getingar samt deras boparasiter och parasitoider. Populationsstorlekarna varierar ganska kraftigt mellan olika platser och från år till år. Biodling i kombination med vildbin förbättrar pollinationsresultaten i trädgårdar och bärodlingar, inte minst märkbart under ogynnsamma somrar.

På Stundarsområdet i Korsholm finns gott om gamla träbyggnader. Några

Vadå steklar?

De allra flesta arterna i den artrika insektgruppen steklar är små parasitsteklar, men gruppen gaddsteklar innehåller steklarnas kändisar: myror, bin och getingar. Gaddstekelarter som anlägger bon i vedgångar eller växtstjälkar finns bland rovsteklar, getingar (solitära arter), långtungebin, korttungebin, buksamlarbin, bladskärrbin, vägsteklar (släktet *Dipogon*) och guldsteklar. I de här grupperna finns också arter som inte gör bon i ved eller växtstänglar. De gräver i stället ofta botunnlar i sandig mark, några murar lerbon, och de sociala getingarnas pappersbon är förstås allom bekanta. Gaddsteklarna är specialiserade insekter med komplexa levnadssätt. Arter som lever i håligheter är beroende av att på en ganska begränsad yta med gynnsamt lokalklimat hitta tillräckligt många bohål, bytesdjur (till larverna) och / eller blommande växter (som flygbränsle eller till larverna), eventuellt extramaterial till bobyggnad. Därför gynnas de av ett variationsrikt landskap med olika typer av markanvändning inom korta avstånd. Källa: J. Abenius: Vedlevande gaddsteklar i Halland. — Länsstyrelsen i Hallands län, 2004.

av dem har stråtak, något som i Finland är ganska ovanligt. Stråtak är betydligt vanligare till exempel i Estland. I takstråna finns gott om blomsovarbin (*Chelostoma* sp.), effektiva pollinatörer av trädgårdsväxter. Vi har besökt museiområdet under flera somrar och med hjälp av håv och malaisefälla gjort observationer av stekelfaunan. Vi har även testat den modell av konstgjorda bon som vi utvecklat, för att se i vilken utsträckning den godkändes av olika hållevande arter. Det bo som satt på väggen under sommaren 2017 var väl bebott (fig. 2) och befinner sig nu i övervintring. Under våren 2018 kommer vi att kunna notera vilka arter som uppenbarar sig därur.

Tidigare år har tiotals hållevande gaddstekelarter observerats på Stundarsområdet. Bland dem kan nämnas några som i 2010 års rödlista fanns i kategorin 'nära hotad': rovstekeln *Trypoxylon figulus*, pansarbiet *Stelis minuta*, stampansarbi (*Stelis phaeoptera*) och guldstekeln *Chrysis pseudobrevitarsis*. De tre sistnämnda är för sin förökning helt beroende av att hitta bon av några få vedlevande gaddstekelarter. Larven livnar sig på bobyggarens avkomma och dennas matförråd. Om värdarternas populationer glesnar, blir det givetvis kärt för boparasiten.